

Ключевые слова: социальная политика, экономическая безопасность, регион, обеспечение, население.

Bilyk R.R. Priorities and Synchronization Tools for Social Policy and Economic Security of Ukraine's Regions

It is proved that the orientation of social policy towards intellectualization and improving the quality of life of the population simultaneously provides a better guarantee of achieving the expected results of the development of economic security of the region. It is determined that the priority of social policy in order to ensure the economic security of the regions highlights its systemic and dynamic components of structural results, that help form the necessary spatial strategies for the development and implementation. Synchronization of the social policy objectives of ensuring economic security is proved to form the overall socio-economic situation of the territory.

Keywords: social policy, economic security, region, security, population.

УДК 332.122:379.84

Доц. Н.Г. Луців, канд. екон. наук –
НЛТУ України, м. Львів

ЗАСТОСУВАННЯ СУБ'ЕКТИВНОГО МЕТОДУ ЕКОНОМІЧНОГО ОЦІНЮВАННЯ ПРИРОДНИХ РЕКРЕАЦІЙНИХ РЕСУРСІВ

Визначено доцільність застосування опосередкованих методів економічного оцінювання природних рекреаційних ресурсів, зокрема використання методу суб'єктивних оцінок. Розглянуто процеси побудови, статистичного аналізу, оцінки та можливості використання економетричних моделей для визначення прогнозованої величини вартості природних рекреаційних об'єктів (на прикладі оцінки готовності громадян платити за використання якісних природних рекреаційних ресурсів регіонального ландшафтного парку "Знесіння" у Львові). Запропоновано напрями застосування результатів суб'єктивної економічної оцінки природних рекреаційних ресурсів органами місцевого самоврядування.

Ключові слова: суб'єктивний метод оцінки природних рекреаційних ресурсів, готовність платити, економетричні моделі, прогнозування, регіональна політика.

Постановка проблеми. Управління економічно-соціальним розвитком регіонів України на засадах сталого розвитку набуває особливого значення в умовах децентралізації влади. Розширення повноважень та зростання ролі регіональних громад передбачає також і посилення їх відповідальності щодо охорони та раціонального використання природних ресурсів, зокрема і в напрямку реалізації рекреаційної політики. Для визначення оптимальних шляхів використання природних ресурсів важливе значення має їх економічна оцінка. Однак традиційні методи визначення економічної оцінки природних ресурсів повністю не враховують різносторонні аспекти їх екосистемної цінності. Опосередковані методи оцінки природних рекреаційних ресурсів, зокрема суб'єктивний метод, дає змогу виявити їх неринкову цінність та можливість визначення шляхів альтернативного використання. З огляду на це, питання застосування таких методів під час прийняття рішень органами самоврядування щодо управління природним рекреаційним потенціалом регіонів є актуальним та потребує детальнішого вивчення.

Аналіз останніх наукових досліджень. Проблеми оцінки використання природних рекреаційних ресурсів висвітлено у наукових працях І. Антоненко,

О. Веклич, Р. Возняка, Ю. Веденіна, О. Галушкіної, С. Генсірука, Л. Гринів, Я. Дідик, П. Жука, В. Кравціва, В. Мацоли, К. Мироненка, М. Нижник, М. Нудельмана, А. Тарасова, І. Твердохлебова, Л. Черчик, N. Hanley, С. Spash, D. Freeman, J. Herriges. Проте, незважаючи на велику кількість робіт у цій сфері, питання практичного визначення економічних оцінок природного рекреаційного потенціалу і врахування їх результатів у контексті реалізації регіональної екологічної політики залишилися недостатньо вивченими [2-5].

Мета дослідження – виявлення і розкриття основних особливостей застосування суб'єктивних методів оцінювання природних рекреаційних ресурсів для підвищення ефективності управління їх використанням на регіональному рівні.

Основні результати дослідження. Під час оцінювання природного рекреаційного потенціалу регіональних громад і формування політики його використання найбільші труднощі виникають у встановленні вартісних оцінок лісових, паркових та інших природних ресурсів і територій, на які поширюється право загального користування [2]. При цьому, важливою є оцінка ступеня їхнього значення для суспільства та врахування потреби населення громад у рекреаційних властивостях природного середовища. Для встановлення вартісної оцінки таких природних рекреаційних ресурсів можна використати суб'єктивний метод [1]. Методика розрахунку вартісних оцінок за цим методом передбачає дослідження гіпотетичних оцінок споживачів та визначення загальної вартісної оцінки природних рекреаційних ресурсів [5]. Особлива властивість цього методу полягає у можливості оцінювання природних ресурсів як екологічного товару, що є важливим для визначення грошової вартості їх рекреаційних властивостей.

Величина запропонованої респондентами ціни за використання якісних природних рекреаційних ресурсів парків, лісопаркових зон та водних рекреаційних об'єктів може залежати від сукупності факторів [5]. Зокрема, у цій роботі досліджено такі: середньомісячний грошовий дохід користувача (x_1), його вік (x_2), кількість відвідувань на місяць (x_3). Встановлення залежності між зазначеними показниками та здійснення розрахунків кількісної оцінки впливу зазначених факторів здійснено на основі дослідження готовності платити за використання якісних рекреаційних ресурсів регіонального ландшафтного парку "Знесіння" у Львові. Для визначення готовності платити за вхід у парк, було сформовано вибірку з числа його постійних і потенційних відвідувачів. Отримані дані стали вихідною інформацією для розрахунку середніх значень пропозиції ціни за використання якісних рекреаційних ресурсів регіонального ландшафтного парку "Знесіння" у Львові.

Для встановлення залежності між показником готовності платити і факторів, що на нього впливають, здійснено кореляційно-регресійний аналіз даних, отриманих під час дослідження у 2014-2015 рр. Аналіз впливу трьох факторів – x_1 , x_2 , x_3 на досліджуваний показник, свідчить, що достатньо тісним є зв'язок між рівнем середньомісячного доходу і готовністю платити за відвідування. Зв'язок між іншими парами показників виявився слабким. На рис. 1 і 2 представлено зв'язок між готовністю платити за одне відвідування і показниками середньомісячного доходу і віку респондентів.

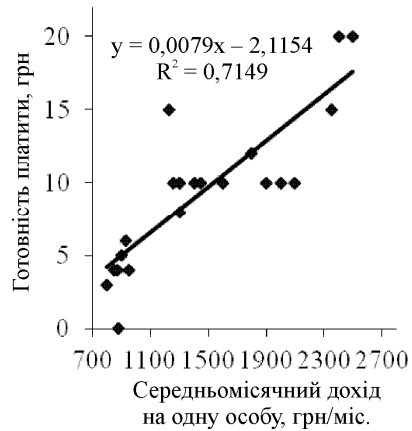

Рис. 1. Кореляційне поле залежності показників готовності респондентів платити за одне відвідування від їх середньомісячного доходу

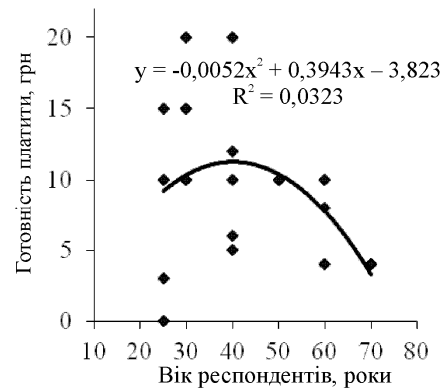

Рис. 2. Кореляційне поле залежності показників готовності респондентів платити за одне відвідування від їх віку

Узагальнена багатофакторна регресійна модель готовності рекреантів платити за відвідування парку "Знесіння" матиме такий вигляд:

$$y = \beta_0 + \beta_1 \cdot x_1 + \beta_2 \cdot x_2 + \beta_3 \cdot x_3 + \varepsilon.$$

Статистичний аналіз та оцінювання економетричних моделей прогнозування готовності респондентів платити проводимо за такими показниками: множинний коефіцієнт детермінації, *F*-статистики, оцінка коефіцієнтів регресії (b_0, b_1, b_2, b_3), *tj*-статистики для окремих факторів. Коефіцієнт множинної детермінації цієї моделі сягає 0,728, що є досить високим показником, оскільки три аналізовані незалежні фактори x_1, x_2, x_3 описують 72,8 % варіації результуючого показника. Розрахункове значення *F*-критерію перевищує його критичне значення, що дає підстави використовувати цю модель для аналізу та прогнозування. Однак перевірка статистичної значимості за критерієм Ст'юдента показує, що лише коефіцієнт регресії для фактора x_1 – середньомісячного грошового доходу користувача є статистично значимим, оскільки абсолютні значення його *t*-статистик більші від критичного значення.

Середнє значення максимальної готовності респондентів платити за одне відвідування досліджуваного об'єкта становило близько 0,64 % відносно їх середньомісячного доходу. Коефіцієнт еластичності фактора x_1 дорівнює 1,17, а це означає, що зі збільшенням середньомісячних доходів на 1 % готовність рекреантів платити за використання якісних природних рекреаційних ресурсів досліджуваного об'єкта зростає на 1,17 %.

Дані визначеної моделі є адекватними і можуть використовуватися для встановлення вартісної оцінки досліджуваного об'єкта. Величина загальної готовності відвідувачів платити за рекреаційне використання буде розраховуватися на основі показників обсягу прогнозованого ринку.

Однак розроблена модель не відображає впливу всіх суб'єктивних факторів, що можуть змінювати величину готовності платити. На величину готовності платити можуть мати вплив також і зміни якісних характеристик об'єкта дослідження [5]. Оцінку кривої пропозиції ціни за цими показниками можна буде здійснити в подальших наукових дослідженнях.

Висновки. Прогнозована величина вартості, встановлена за методом суб'єктивних оцінок, ґрунтується на потребах споживачів у якісних природних рекреаційних ресурсах. На цей показник мають вплив суб'єктивні фактори, які визначаються індивідуальними кількісними та якісними характеристиками природних об'єктів, що характеризують їх екосистемну цінність для споживачів.

Економічна оцінка природних рекреаційних об'єктів, розрахована за методом суб'єктивних оцінок, може бути використана органами місцевого самоврядування як допоміжний інструмент для формування і прийняття низки адміністративно-управлінських рішень щодо використання природного потенціалу регіонів. Зокрема, для визначення доцільності зміни напрямів господарювання та форм власності на територіях, які використовуються або можуть бути використаними з рекреаційною метою; розроблення регіональної програми залучення природних об'єктів у рекреаційне використання; вирішення питання узгодження інтересів рекреаційних та інших природокористувачів; формування напрямів розвитку рекреаційного природокористування на територіях місцевих громад.

Література

1. Дегтярь Н.В. Сучасні методи економічної оцінки екосистемних послуг / Н.В. Дегтярь // Ефективна економіка : наук. елек. фахове видання. – Дніпропетровськ : Вид-во ДАЕУ. – 2012. – № 2. – 7 с.
2. Луців Н.Г. Застосування методу суб'єктивних оцінок для визначення вартісної оцінки природних рекреаційних ресурсів / Н.Г. Луців // Сталый розвиток Карпат: сучасний стан та стратегія дій : тези доп. Міжнар. наук.-практ. конф. – Львів : Вид-во ІРД НАН України, 2006. – С. 98-101.
3. Мишенин Є.В. Розвиток ринку екосистемних послуг як напрямок посткризового зростання економіки України / Є.В. Мишенин, Н.В. Олійник // Механізм регулювання економіки. – 2010. – № 3, т. 2. – С. 104-113.
4. Сотник І.Н. Аналіз підходів к економіческой оценке экосистемных услуг/ І.Н. Сотник, Т.В. Могиленец // Механізм регулювання економіки : зб. наук. праць. – 2011. – № 2. – С. 152-158.
5. Freeman A.M. The Measurement of Environmental and Resource Values: theory and methods / A.M. Freeman, J.A. Herriges and C.L. Kling. – Third Edition. – New York : RTF PRESS, 2014. – 440 p.

Луців Н.Г. Применение субъективного метода экономической оценки природных рекреационных ресурсов

Определена целесообразность применения косвенных методов экономической оценки природных рекреационных ресурсов, в частности использование метода субъективных оценок. Рассмотрены процессы построения, статистического анализа, оценки и возможности использования эконометрических моделей для определения прогнозируемой величины стоимости природных рекреационных объектов (на примере оценки готовности граждан платить за использование качественных природных рекреационных ресурсов регионального ландшафтного парка "Знесіння" во Львове). Предложены направления применения результатов субъективной экономической оценки природных рекреационных ресурсов органами местного самоуправления.

Ключевые слова: субъективный метод оценки природных рекреационных ресурсов, готовность платить, эконометрические модели, прогнозирование, региональная политика.

Lutsiv N.G. Applying the subjective method of economic evaluation of natural recreational resources

In this article the feasibility of indirect methods of economic evaluation of natural recreational resources, including the use of the method of subjective assessments is determined. There are considered the processes of construction, statistical analysis, assessment and possible use of econometric models predicted value to determine the value of natural recreational objects (for example, assess the readiness of citizens to pay for the use of quality natural recreational resources of the regional landscape park "Znesinnia", Lviv). The directions of the using of forecasted results of subjective economic evaluation of natural recreational resources by the regional public administration are offered there.

Keywords: subjective method of assessment of natural recreational resources, willingness to pay, econometric models, forecasting, regional policy.

УДК 330.131.7:005

Доц. А.В. Колодійчук, канд. екон. наук –

Ужгородський торговельно-економічний інститут КНТЕУ

ТЕОРЕТИЧНЕ ПІДГРУНТЯ ДОСЛІДЖЕННЯ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ РИЗИКІВ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

Через призму понятійно-термінологічної системи "Ризики розвитку національної економіки" показано місце і роль у ній територіальних ризиків, а також визначено теоретико-методологічні засади дослідження останніх. Визначено сутність територіальних ризиків, а саме локального, регіонального, національного та глобального, з погляду різних науковців. Узагальнено і систематизовано підходи різних вчених до тлумачення суті окремих територіальних ризиків розвитку національної економіки. Подано авторське визначення змісту зазначених вище категорій з огляду на потреби вивчення процесів розвитку національного господарства.

Ключові слова: ризик, національна економіка, розвиток, регіональний ризик, локальний ризик, національний ризик, глобальний ризик, глобалізація.

Постановка проблеми. Паралаксове сприйняття ризиків потребує з'ясування змісту категорій локального, регіонального, національного та глобального ризиків. У контексті національної економіки це питання має особливе значення, оскільки прямо впливає на процеси розвитку національної економіки і тому воно має бути в основі державної економічної політики.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Соціально-економічну природу ризиків розвитку національної економіки, їхні регіональні особливості прояву вивчали М. Долішній, В. Коваль, В. Коломийчук, Г. Лаппо, М. Ляшевська, О. Максимюк, І. Прокопа, А. Шевцов, Л. Шепотько та ін. Глобалізаційні процеси, як ризики і як можливості для розвитку національного господарського механізму, розглядали у своїх працях О. Білорус, В. Борисюк, О. Воронова, Г. Дугінець, Г. Колодко, Ю. Макогон та багато ін. Але, незважаючи на різноманітні дослідження у цьому напрямку, все-таки на сьогодні немає цілісної спеціальної теоретико-методологічної бази для дослідження територіальних ризиків розвитку національної економіки. Тому здійснено спробу якоюсь мірою заповнити цю прогалину.

Мета роботи – розвинути теоретичне підґрунтя вивчення територіальних ризиків макроекономічного розвитку, а також визначити їхню роль і місце у розвитку національної економіки.

Виклад основного матеріалу. Вважаємо, що теоретичне підґрунтя територіальних ризиків розвитку національної економіки, зокрема в умовах поглиблення глобалізаційних процесів, найкраще вивчати через призму понятійно-термінологічних підсистем [1, 4]. Досліджувана понятійно-термінологічна система "Ризики розвитку національної економіки" складається з чотирьох підсистем: "Розвиток національної економіки", "Територіальні ризики розвитку національної економіки", "Галузеві ризики розвитку національної економіки" та "Управління ризиками розвитку національної економіки" (рис.).

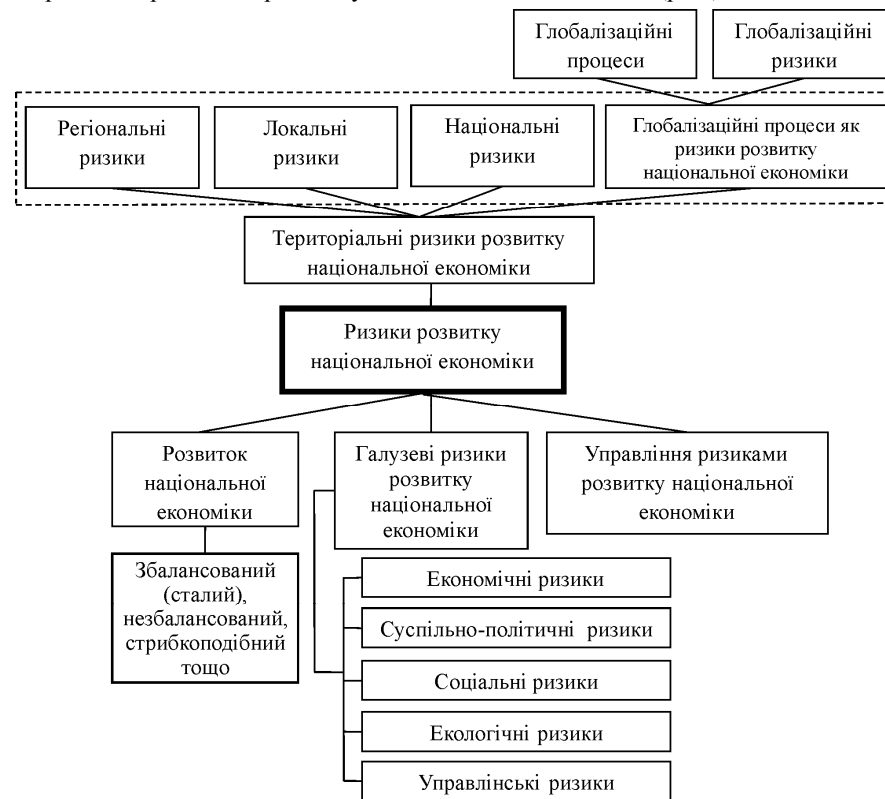

Рис. Склад понятійно-термінологічної системи "Ризики розвитку національної економіки" (авторська розробка)

Підсистема "Розвиток національної економіки" містить поняття розвитку, дослідження його різноманітних видів та власне ризиків розвитку національної економіки. На наш погляд, додаткової уваги потребує удосконалення підходів до розуміння територіальних ризиків розвитку національної економіки. Умовно підходи до трактування понять "локальний ризик", "регіональний